

44. «Digital Agenda for Ukraine» Робота набирає обертів! URL: <http://www.ht-office.org/digital-agenda/> (дата звернення: 19.11.2017).
45. Положення про Міжгалузеву раду з питань розвитку електронного урядування, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 р. № 4 // ОВУ від 26.01.2009, 2009. № 3. Ст. 77.
46. Про захист прав споживачів: Закон від 12.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991. № 30. Ст. 379.
47. Більшість інтернет-магазинів працює поза законом про захист прав споживачів // Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economics/2133247-bilsist-internetmagaziniv-pracuje-pozazakonopro-zahistprav-spozivaciv.html> (дата звернення: 10.05.2017).
48. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про захист прав споживачів» та деяких законодавчих актів України щодо заходів детінізації діяльності суб'єктів електронної комерції (№ 6754 від 17.07.2017). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62329 (дата звернення: 25.09.2017).
49. Лист Голови Правління Інтернет Асоціації України О. Федієнко за №130/1-4 від 24.07.2017 щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про захист прав споживачів» та деяких законодавчих актів України щодо заходів детінізації діяльності суб'єктів електронної комерції». URL: <http://inau.ua/document/lyst-no1301-4-vid-24072017-shchodo-proektuzakonu-ukrayiny-pro-vnesennya-zmin-do-zakonu> (дата звернення: 24.09.2017).
50. Захист прав споживачів: Стандарти ЄС та України: Звіт ОФЕА/Офісу з фінансового та економічного аналізу у ВРУ. Авторський колектив: Патрік фон Браунмюль, Роксолана Байко, Людмила Васильєва. Київ, 10.05.2016. 40 с.
51. Концепція державної політики у сфері захисту прав споживачів на період до 2020 року: Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 березня 2017 р. № 217-р / Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249869713> (дата звернення: 10.05.2017).

Vinnyk O. Digital economy: problems of integrated legal support.

The article is devoted to issues of integrated legal support of rapidly developing digital economy.

The foreign and Ukrainian experience of legal regulation of relations in the field of digital economy is analyzed. The peculiarities of legal support of this sphere in Ukraine are determined, namely:

- the number of legislative acts regulating certain types of digital economy relations;*
- the launch of the Electronic Government, relevant departments and organizations;*
- adoption of a plan of action in the digital sphere in accordance with the established principles;*
- weak protection of consumer rights in e-commerce.*

Concepts of e-governance development in Ukraine and the Concept of state policy in the field of consumer protection provide a number of measures, including improvement of legal regulation in the field of digital economy.

Keywords: digital economy; e-government; codification act of the digital economy.

ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА В СВІТЛІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ 2017 РОКУ

Дрішлюк В. І.,

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри господарсько-правових дисциплін факультету № 4 Одеського державного університету внутрішніх справ

У статті досліджуються принципи (засади) здійснення судочинства у господарських справах у світлі останніх змін до господарського процесуального законодавства у 2017 р. На підставі аналізу норм чинного господарського процесуального законодавства України, теорії господарського процесуального та цивільного процесуального права сформульовані висновки щодо змісту принципів господарського судочинства в Україні та окреслені проблеми застосування норм господарського процесуального законодавства в процесі реалізації зазначених принципів.

Ключові слова: реформа, господарське процесуальне законодавство, господарське судочинство, принципи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Черговий етап реформування українського законодавства пов'язаний із запровадженням принципових змін до процесуального законодавства, Конституції України [1], Закону України «Про судоустрій та

статус суддів» [2] та інших законодавчих актів. Не є виключенням і Господарський процесуальний кодекс України [3], норми якого багато років потребували оновлення та перегляду. Принципові зміни, що запроваджені судовою реформою в частині представництва адвокатами інтересів осіб, що беруть участь у судовому процесі, порядку розгляду окремих категорій справ залежно від їх класифікації та ін., повинні втілюватися, виходячи з принципів здійснення судочинства у господарських справах. Еволюція принципів господарського судочинства спостерігається з 1991 р. з часів ще Арбітражного процесуального кодексу України. Розвиток господарського процесуального законодавства та науки господарського процесуального права дозволили сформулювати специфічні, притаманні саме господарському процесу, принципи здійснення судочинства, серед яких – принцип оперативності, досудового врегулювання господарських спорів та ін. Зміна виробничих та економічних відносин, політичного та економічного курсу країни зумовлюють зміни не тільки в матеріальному законодавстві, а й в процедурах розгляду та вирішення спорів, що виникають між учасниками господарських правовідносин. Вироблення та закріплення в законодавстві принципів, на яких здійснюватиметься розгляд та вирішення господарських справ, є одним з головних питань, які вирішуються з прийняттям або зміною процесуального законодавства. На сьогодні проектом Господарського процесуального кодексу України передбачено статтю 2, частина 3 якої визначає нову систему принципів здійснення господарського судочинства. Нові принципи господарського судочинства потребують вивчення та аналізу щодо відповідності цілям господарського судочинства та з точки зору історичного аналізу еволюції господарського процесуального законодавства в цій частині та задоволення потреб суб'єктів господарських правовідносин у розгляді та вирішенні їх спорів у суді.

Метою статті є розгляд принципів здійснення господарського судочинства за перспективним господарським процесуальним законодавством України, запропонованим судовою реформою 2017 р., з'ясування їх змісту та виявлення можливих проблем в їх застосуванні на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Вклад основного матеріалу дослідження

Питання сутності принципів судочинства, в т. ч. у господарських справах, були предметом уваги відомих правників-вчених майже у всіх галузях права, зокрема О. А. Беляневич, Ю. В. Білоусова, О. М. Вінник, В. М. Дем'яка, О. В. Дзери, Л. Є. Зуєвої, Н. С. Кузнецової, С. О. Короєда, О. П. Подцерковного, Д. М. Притики, В. С. Щербини та інших.

Для з'ясування сутності принципів господарського процесуального законодавства слід визначитися із правовою категорією принципів (засад) права. До того ж слід зазначити, що в формулюванні ст. 2 ГПК України законодавець фактично отожднює поняття принципів та засад, що відображає домінуюче у правовій літературі розуміння засад та принципів як основних, визначальних ідей та уявлень про право, на підставі яких здійснюється регулювання відповідних суспільних відносин. Якщо проаналізувати погляди на поняття принципів права, то можна уявити, що засади є певною частиною (складовою) поняття принципу або його синонімом (О. О. Красавчиков [4], С. С. Алексєєв [5], М. О. Стефанчук [6], Є. О. Харитонов [7] та ін.). У той же час у літературі можна зустріти думки про необхідність поділу таких категорій, як принципи і засада. Наприклад, В. Н. Баландін зазначає, що визначати принципи через поняття засад неприйнятно, оскільки засади більшою мірою означають правило, а принцип за своїм змістом ближче до поняття ідеї [8, с. 5].

Принципами права визнаються такі відправні (основні) положення, які виражають найважливіші закономірності розвитку права, визначають його головні риси, характеризуються найвищим рівнем імперативності й загальною значимістю, відбивають об'єктивну необхідність побудови й зміцнення певного суспільного ладу [9, с. 252]. Необхідно зазначити, що думка про принципи права як категорію, що визначає загальні риси права, є дискусійною в літературі.

Принципи права розглядаються як правова категорія, що формувалася протягом багатьох десятиліть з моменту, коли право стало частиною культури людства, і відносяться до таких правових цінностей, як громадянське суспільство, правова держава, справедливість, свобода та ін. [10, с. 29].

Одночасно принципи права розглядаються не тільки як власне ідеї, певні вихідні положення, а й як такі положення та ідеї, що втілені в законодавстві. Принципи в праві – це основні вихідні положення, які юридично закріплюють об'єктивні закономірності суспільного життя [11, с. 163].

На думку Л. Є. Зуєвої, виходячи з лексичного значення слова, принципами господарського процесуального права (процесу) називають фундаментальні його положення, основоположні правові ідеї, закріплені в нормах права найбільш загального характеру [12, с. 19].

Принципи господарського процесу – це основні засади, що визначають характер організації господарського суду, його діяльності щодо здійснення правосуддя у господарських відносинах [13, с. 22]. Далі в цьому ж джерелі зазначається, що принципи (засади) судочинства незалежно від галузевої приналежності розуміють як передбачені законодавством пов'язані з метою і завданням останнього основні ідеї, які відображають специфіку інститутів, стадій, особливості процесуальної діяльності суду та всіх інших учасників процесу [14, с. 125].

У джерелах з цивільного процесуального права можна знайти різні думки про сутність принципів цивільного судочинства. Так, у підручнику з цивільного процесу за редакцією Ю. С. Червоного наводиться огляд розуміння принципів цивільного процесуального права: виражені в ньому керівні засади, що характеризують його зміст та відображають особливості цієї галузі права [15, с. 33]; основні засади здійснення правосуддя у цивільних справах, що закріплені нормами цієї галузі, або його основну, керівну ідею [16, с. 6]; теоретичні положення, які виражають необхідність визначення способів та форм регулювання суспільних відносин державою, що обумовлені суб'єктивними закономірностями суспільного розвитку [17, с. 31]; корінні основи цивільного процесуального права [18, с. 45]; керівні положення, що мають певне значення для всієї системи права, його процесуальних інститутів та виражають найбільш суттєві риси цієї галузі права [19, с. 16]. Як слушно зазначає В. Комаров, одним із недоліків цього визначення є те, що в ньому не знайшла свого відображення така суттєва ознака принципів, як нормативне закріплення [20, с. 150]; основні ідеї, уявлення про суд і правосуддя, які закріплюються в нормах цивільного процесуального права і внаслідок цього стають його основними положеннями, якісними особливостями, які визначають характер процесуального права, порядок його реалізації та перспективи подальшого розвитку [21, с. 14]. Принципи будь-якої галузі права – це основні положення, характерні для всіх чи більшості інститутів певної галузі права та закріплені в її нормах. Принципи цивільного процесуального права, як зазначається в літературі, виражають панівні в певному суспільстві ідеї щодо суду та правосуддя у цивільних справах [22, с. 28].

Принципи права виконують функцію нормативних підстав права та виступають як орієнтир його формування, відображають його сутність та сутність усієї правової системи держави [23, с. 19]. К. С. Юдельсон під принципами права розумів теоретичні положення, що втілюють необхідність визначення засобів та форм правового регулювання суспільних відносин державою, що зумовлені об'єктивними закономірностями суспільного розвитку [24, с. 31–32]. На думку Н. А. Чечіної, принципи цивільного процесуального права – це основні ідеї, положення, керівні засади з питань здійснення правосуддя у цивільних справах, закріплені нормами цивільного процесуального права [25, с. 52]. М. А. Гурвич вважав, що принципи цивільного процесуального права є керівними положеннями, що мають керівне значення для інститутів та втілюють найбільш суттєві риси цієї галузі права [26, с. 16].

На думку А. В. Андрушко, у принципах цивільного процесуального права відображаються основні засади функціонування права та здійснення судочинства [27, с. 18].

Відповідно до ст. 124 Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» в Україні діє система господарських судів, на яку покладено вирішення судових спорів, що виникають між суб'єктами господарювання.

Відповідно до ст. 2 ч. 3 ГПК України основними засадами (принципами) господарського судочинства є: 1) верховенство права; 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 3) гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; 4) змагальність сторін; 5) диспозитивність; 6) пропорційність; 7) обов'язковість судового рішення; 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи; 9) забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках; 10) розумність строків розгляду справи судом; 11) неприпустимість зловживання процесуальними правами; 12) відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

Метою цієї статті не є класифікація принципів господарського судочинства, тому лише зазначимо, що в науці господарського процесуального права (власне як і в науці цивільного процесуального) існує поділ принципів залежно від підстави на: конституційні, галузеві, міжгалузеві, функціональні, організаційні та ін. Зупинимося на характеристиці принципів, що містяться в ст. 2 проекту змін ГПК України і які визначають на сьогодні основні ідеї судового провадження у господарських справах.

Принцип верховенства права фактично не є новим для процесуального законодавства, щоправда, на рівні процесуального законодавства такий принцип раніше не містився, але застосовувався, виходячи зі ст. 8, 129 Конституції України. Сутність цього принципу судочинства полягає в обов'язку суду керуватися нормами права, в домінуванні ідеї права над інтересами окремих учасників процесу та інтересами держави.

У тому значенні, в якому його слід розуміти як *«rules of law»*, верховенство права є невід'ємною частиною будь-якого демократичного суспільства. В рамках цього поняття вимагається, щоб усі, хто наділений повноваженнями ухвалювати рішення, ставилися до кожного з виявом поваги, на основі рівності та розумності й відповідно до закону, і щоб кожен мав можливість оскаржити незаконність рішень у незалежному та безсторонньому суді, де кожен має бути забезпечений справедливими процедурами. Отже, предметом верховенства права є здійснення влади і стосунки між особою та державою [28, с. 171]. Слід також зазначити про необхідність відмежування цього принципу від принципу законності та верховенства закону. До речі, в зазначеній вище доповіді зазначалося про певне спотворення принципу верховенства права і ототожнення із верховенством закону, або заміною на владарювання за законом та ін. Стосовно необхідності відмежування верховенства права від верховенства

закону слід також зазначити підходи, вироблені ОБСЄ, серед яких верховенство права слід відмежовувати від формальної законності, яка забезпечує введення і дотримання демократичних процедур в суспільстві, але означає також і справедливість, засновану на сприйнятті людини як найвищої цінності і гарантуванні інститутами держави її найповнішого розвитку [28, с. 173].

У процесуальному аспекті верховенство права означає також гарантування конституційного контролю через судові процедури, забезпечення прозорості судових процедур, справедливе застосування закону, уникнення свавілля, рівність перед законом, відповідальність перед законом. У зв'язку із таким тлумаченням принципу верховенства права актуалізується питання про суддівський розсуд та застосування суддями норм права, а також слідування принципам права у разі законодавчої невизначеності щодо конкретної ситуації у судовій справі.

Принцип рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом логічно слідує із принципу верховенства права, і в цьому контексті є необхідним підкреслити рівність прав та обов'язків учасників судового процесу, а також неможливість домінування «вищих інтересів держави», певних груп учасників господарської діяльності та ін. Відтак цікавим представляється перегляд методів регулювання господарських процесуальних відносин, а опосередковано й господарських відносин у частині забезпечення балансу диспозитивних та імперативних засад їх регулювання. Слід також зазначити, що такий принцип також міститься в ст. 129 Конституції України і є запровадженням на галузевому рівні відповідного конституційного принципу. Рівність всіх учасників процесу перед законом та судом означає, що правосуддя у господарських справах здійснюється судом незалежно від того, яке походження, соціальний та майновий стан, стать, освіту, мову, відношення до релігії та характер заняття, місце проживання тощо має учасник процесу.

Гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами також відомі новітньому господарському процесуальному законодавству. До того ж в історичній ретроспективі господарське судочинство було першим, що вводило поняття інформаційно-технічного забезпечення процесу і відповідної плати за таке забезпечення. В новому ГПК України на реалізацію цього принципу в ст. 6 ГПК України передбачено створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яка, зокрема, забезпечує фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Крім того, суд під час розгляду справи в судовому засіданні здійснює повне фіксування його перебігу за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу, крім випадків, передбачених ГПК України. Конкретні правила здійснення фіксування судового процесу, а також права учасників процесу в зв'язку з таким фіксуванням передбачені главою 7 ГПК України. Гласність і відкритість судового процесу, а також його повне фіксування технічними засобами передбачено ст. 129 Конституції України і, відповідно такий принцип знайшов своє закріплення й на галузевому рівні. Стаття 9 ГПК України передбачає, що розгляд справ у господарських судах проводиться усно і відкрито, крім випадків, передбачених ГПК України. Будь-яка особа має право бути присутньою у відкритому судовому засіданні. Особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити у залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених цим Кодексом. Трансляція судового засідання здійснюється з дозволу суду. Якщо всі учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, здійснюється транслявання перебігу судового засідання в мережі Інтернет в обов'язковому порядку. Одночасно в статті визначено випадки, коли суд має право обмежити чи заборонити застосування технічних засобів особами, що присутні в залі, а також прийняти рішення про проведення закритого судового засідання чи його частини шляхом постановлення відповідної ухвали. Слід зазначити, що ст. 9 ГПК України стала предметом дискусії і досить обґрунтованої критики з боку громадськості в частині непрозорих правил запровадження закритого судового засідання та можливості свавільного тлумачення суддями поведінки осіб, що здійснюють зйомку процесу і які нібито можуть створювати перешкоди у веденні судового процесу чи реалізації учасниками процесу їх прав та обов'язків.

Змагальність, як і диспозитивність, є головними принципами, що забезпечують можливість учасникам процесу користуватися своїми правами та виконувати обов'язки, а також досягати мети звернення до суду. Принцип змагальності відомий процесуальному законодавству з найдавніших часів і з плином часу його сутність лише вдосконалювалася. Змагальність сторін як принцип судочинства означає, що сторони та інші учасники процесу мають рівні, забезпечені законом можливості для доведення перед судом переконливості своєї правової позиції. Принцип змагальності безпосередньо регулює дії сторін у самому процесі розгляду й вирішення конкретної справи, а також дії суду (зокрема, щодо збирання й дослідження доказів). Зміст принципу змагальності становить сукупність норм процесуального права, що встановлюють права і обов'язки учасників процесу з захисту своїх прав, які забезпечують винесення обґрунтованого й законного рішення у справі при активній ролі суду, наділеного функціями зі здійснення правосуддя, управління і керування процесом [23, с. 29].

Іншим важливим принципом господарського процесу, що забезпечує здійснення своїх процесуальних прав учасниками процесу, є принцип диспозитивності. Сутність принципу диспозитивності зводиться до надання законодавством учасникам процесу вільно користуватися своїми процесуальними правами. Тому учасники процесу самостійно вирішують питання звернення до суду з заявами, клопотаннями щодо оскарження судових рішень і т. д. Особа, що звертається до суду, не може бути примушена до здійснення її прав без її на те волі. Принцип диспозитивності процесуального права – це основна ідея, що втілює свободу учасників процесу, які мають у справі матеріально-правовий та процесуальний інтерес здійснювати свої матеріальні права для захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів засобами, встановленими процесуальним законодавством [23, с. 29]. Як правильно зазначається в процесуальній літературі, головними суб'єктами, на яких впливає принцип диспозитивності, є сторони та треті особи із самостійними та без самостійних вимог на предмет спору. Дія принципу диспозитивності не є безмежною, і права позивача можуть бути обмежені законом, наприклад, в частині зміни предмета чи підстави позову на стадії розгляду справи в суді.

Принцип пропорційності є одним із проявів принципу верховенства права, який полягає у забезпеченні балансу приватних та публічних інтересів, допущенні необхідного державного впливу у приватні відносини. В зв'язку з цим допускається обмеження певних прав з огляду на істотні цілі таких обмежень. Такі обмеження запроваджуються на підставі обґрунтованих заходів таким чином, щоб мінімально торкатися прав особи, яка піддається такому впливу. Вважається, що зміст такого принципу більш притаманний нормам матеріального права, зокрема господарського, коли необхідність забезпечення розвитку економіки в державі зумовлює запровадження державою механізмів регулювання господарських відносин, обмеження свободи договору. В господарському процесуальному праві принцип пропорційності не має бути визначальним щодо розгляду та вирішення господарських справ. Він не має впливати на рівність учасників процесу перед законом і судом і може виявлятися у застосуванні судом заходів забезпечення позову, в процесі ухвалення судового рішення, яким обмежуються конкретні права учасника процесу.

Обов'язковість судового рішення як принцип господарського судочинства означає, що судові рішення виконуються на всій території України і підлягає виконанню всіма суб'єктами, що їх стосується, та всіма органами, на які покладено функції примусового виконання судового рішення. Відповідно до ст. 124 Конституції України судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій її території. Однією з основних засад судочинства ч. 9 ст. 129 Конституції України визначає обов'язковість судового рішення. В цьому контексті судові рішення слід розуміти як будь-який судовий акт, що приймається судом від імені держави, і який містить певний владний припис (рішення) із конкретного питання.

Забезпечення права на апеляційний перегляд справи як принцип господарського судочинства є відносно новим, оскільки сам інститут апеляційного перегляду судових актів запроваджено в зв'язку з одним з етапів судової реформи в 2001 р. Крім того, власне як принцип господарського судочинства він не був закріплений в господарському процесуальному законодавстві, і тому це можна вважати новелою законодавства. Перегляд в апеляційному порядку є одним із засобів забезпечення обґрунтованості та законності судового рішення і одночасно гарантією отримання належного судового захисту особою, що звертається до суду.

Принцип забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках є також новелою господарського процесуального законодавства, оскільки нормативно в Господарському процесуальному кодексі України такого принципу не було визначено. Інститут касаційного оскарження судових актів є також однією з гарантій судового захисту і засобом усунення помилок, що можуть бути допущені судами нижчих інстанцій під час ухвалення судових рішень. Формулювання принципу забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у передбачених законом випадках вказує на те, що правом касаційного оскарження можна скористатися не в будь-якому випадку, а лише у випадках, передбачених ст. 288 ГПК України. З огляду на цілі касаційного оскарження певні непорозуміння викликає обмеження права касаційного оскарження законом, особливо якщо детально проаналізувати положення ст. 288 ГПК України, яка, зокрема, оперує такими оціночними поняттями, як «фундаментальне значення», «значний суспільний інтерес», «виняткове значення» і т. ін. Перш за все, викликає непорозуміння поняття «малозначності» судової справи, оскільки не для кожного суб'єкта господарювання сума у розмірі до 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб є незначною. Спадає на думку, що хоча питання механізмів касаційного оскарження в господарському процесі повинно стати предметом окремого дослідження, питання про «обмеженість» права на касаційне оскарження повинно бути переглянута.

Розумність строків розгляду справи судом як принцип господарського судочинства нормативно визначений в ГПК України і передбачає обов'язок суду розглянути справу у встановлені законом строки з урахуванням особливостей, передбачених ГПК України. Стаття 196 ГПК України передбачає, що суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше ніж через шістьдесят днів з дня відкриття

провадження у справі, а у випадку продовження строку підготовчого провадження – не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку. Одночасно суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів з дня початку розгляду справи по суті. В свою чергу, ст. 115 ГПК України надає поняття розумності процесуальних строків. Суд має встановлювати розумні строки для вчинення процесуальних дій. Строк є розумним, якщо він передбачає час, достатній, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальної дії, та відповідає завданню господарського судочинства. Слід зазначити, що раніше діюча редакція ГПК України в ст. 69 передбачала строк у 2 місяці для розгляду господарського спору з моменту отримання позовної заяви. Строк міг бути продовжений за клопотанням сторони, але не більше ніж на 15 днів. І хоча нормативне визначення розумності строків судочинства як його принципу є важливим кроком у розвитку процесуального законодавства, встановлення строків розгляду справи, які у підсумку становлять три місяці, навряд чи сприяє закріпленню такого принципу судочинства, і має прямий негативний вплив на принцип оперативності розгляду господарських спорів.

Принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами є новим для процесуального законодавства України. Необхідність протидії зловживанню процесуальними правами є однією з нагальних потреб сучасної судової системи. Законодавцем в ст. 44 ГПК України визначена заборона учасникам процесу зловживати своїми процесуальними правами. Проте закон прямо визначає, що безумовно є зловживання процесуальними правами, оскільки суд може визнати такі дії залежно від конкретних обставин. Закон відносить до таких випадків подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, необгрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, подання кількох позовів до одного й того ж самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання кількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями і т. д. Стаття 247 ч. 2 ГПК України встановлює, що суд може постановити окрему ухвалу у випадку зловживання процесуальними правами, порушення процесуальних обов'язків, неналежного виконання професійних обов'язків (в тому числі, якщо підписана адвокатом чи прокурором позовна заява містить суттєві недоліки) або іншого порушення законодавства адвокатом або прокурором. Інше питання, що заборона дій, які можуть бути розцінені як зловживання процесуальними правами, роззброює представників сторін у певних категоріях спорів. Певне затягування судового процесу іноді має на меті змінити позицію іншої сторони, яка навіть на шкоду власним інтересам принципово не бажає, наприклад, продажу частки майна співвласника і т. д. Правила, визначені в ГПК України щодо зловживання процесуальними правами та наслідків такого зловживання, є прийнятними для судової системи, що ідеально функціонує. В сучасних умовах подання кількох позовів, що передбачають один і той же самий суб'єктний склад, предмет і підстави позову, має на меті не стільки розподіл справи на суддю, на якого можна чинити вплив, скільки потрапляння судової справи до судді, який має достатню кваліфікацію, досвід роботи для того, щоб її вирішити. Окреме непорозуміння викликає можливість постановлення окремої ухвали судом стосовно адвоката або прокурора, позовна заява якого містить суттєві недоліки, або у випадку іншого порушення ними законодавства, оскільки такі формулювання можуть призвести до зловживання своїми процесуальними правами окремими суддями стосовно адвокатів чи прокурорів, що займають принципові позиції у справах. Слід згадати зміни до процесуального законодавства 2010 р., коли апеляційна інстанція була позбавлена права повертати справи на новий судовий розгляд. Такими змінами не тільки було запроваджено швидкість розгляду судових справ, а й ліквідовано механізми недбалого ставлення до власних обов'язків суддів апеляційної інстанції і фактично зловживання правами, наданими законом. У зв'язку з цим вбачається, що запровадження механізмів протидії зловживання процесуальними правами слід вводити поступово, і на перших етапах обмежити або заборонити застосування штрафів, передбачених ст. 136 ГПК України у випадку зловживання процесуальними правами учасником процесу. Відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судові рішення, як принцип господарського процесу є логічним втіленням положень діючого законодавства і судової практики з метою компенсації витрат, що були понесені особою в зв'язку з необхідністю захисту в суді власного права або інтересу. Разом з тим таке відшкодування має включати і відшкодування витрат на правову допомогу, яка надається відповідними адвокатами. Стаття 124 ГПК України визначає, що судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати: 1) на професійну правничу допомогу; 2) пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи; 3) пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за місцем їх знаходження, забезпеченням доказів; 4) пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду. Статтею 127 ГПК України передбачено, що витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. В той же час, розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи

для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи. В господарському процесі з метою компенсації витрат на правову допомогу не застосовується Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» та постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2006 № 590 «Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних та адміністративних справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави», про що зазначається в Пленумі Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України» № 7 від 21.02.2013 року [24].

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки.

Система принципів господарського судочинства має вирішальне значення для здійснення судочинства в господарських справах. Принципи господарського судочинства – це основні ідеї, засади, уявлення про порядок здійснення судочинства у господарських справах, що нормативно визначені в господарському процесуальному законі. Розвиток господарського процесуального законодавства зумовлює появу нових і вдосконалення змісту вже відомих принципів здійснення судочинства. Оновлення господарського процесуального законодавства в результаті прийняття змін до Господарського процесуального кодексу України 3 жовтня 2017 р. зумовлює появу зміненої системи принципів господарського судочинства. Серед нових принципів, що були відомі, але на сьогодні стали законодавчо визначеними, слід зазначити: принцип забезпечення права на апеляційний перегляд справи; забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках, пропорційності, неприпустимості зловживання процесуальними правами, відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, розумності строків розгляду справи судом. Принципи верховенства права, рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом, гласності і відкритості судового процесу та його повного фіксування технічними засобами, змагальності сторін, диспозитивності, обов'язковості судового рішення мають своє відображення в нормах Конституції України і знайшли визначення в нормах ГПК України. Вбачається, що норми законодавства, за допомогою яких розкривається зміст принципів господарського судочинства, підлягають перегляду, оскільки ідеї, що визначені нормами-принципами, не завжди можуть бути втілені в правову дійсність за допомогою процедурних норм, а іноді навіть можуть бути використані на шкоду учасникам процесу. У зв'язку з цим вважаємо, що проблеми, пов'язані з реалізацією принципу верховенства права в контексті дотримання норм європейського законодавства, його співвідношення з принципом законності, зловживанням процесуальними правами та чітким визначенням таких випадків в законодавстві, віднайдіння балансу в законодавчому визначенні випадків зловживання процесуальними правами, допущенням суддівського розсуду і застосуванням норм, що передбачають наслідки такого зловживання, а також можливість «обмеженої» реалізації права на касаційне оскарження судового рішення становлять окремі напрямки подальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України: Закон України № 254к/96 - ВР від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України, 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України, 2010. № 44–45. Ст. 529.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991р. // Відомості Верховної Ради України, 1992. № 6. Ст. 56.
4. Красавчиков О. А. Ответственность, меры защиты и санкции в советском гражданском праве // Проблемы гражданско-правовой ответственности и защиты гражданских прав. Сб. научн. трудов СЮИ. Вып. 27. Свердловск, 1973. С. 10–18.
5. Алексеев С. С. Общая теория права: в 2-х т. М.: Юрид. лит., 1981. Т. 1. 359 с.
6. Стефанчук М. О. Здійснення суб'єктивних цивільних прав: дис. канд. юрид. наук. 12.00.03. К., 2006. 202 с.
7. Харитонов Є. О. Цивільне право України (традиції і новації): монографія / Авт. кол.; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Т. С. Ківалової, О. І. Харитонової; наук. ред. Н. Ю. Голубєва. Одеса: Фенікс, 2010. 700 с.
8. Баландин В. П. Принципы юридического процесса: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук.: спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право». Саратов, 1998. 18 с.
9. Цивільне право України: підручник: 2-е вид., допов. і перероб. У 2-х кн. / О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. К.: Юрінком Інтер, 2004. Кн. 1. 736 с.
10. Вязов А. Л. Принцип справедливости в современном российском праве и правоприменении (теоретико-правовое исследование): дис. канд. юрид. наук. 12.00.01. М., 2001. 155 с.
11. Хропанюк В. Н. Теория государства и права: учеб. пособие / Под ред. проф. В. Г. Стрекозова. М: ИПП «Отечество», 1993. 344 с.

12. Зуєва Л. С. Принципи господарського процесу: дис. канд. юрид. наук. 12.00.04. Одеса, 2012. 197 с.
13. Господарське процесуальне право України: підручник. К., 2009. 360 с.
14. Городовенко В. Принцип незалежності суддів і підкорення їх лише законові як один з основних принципів судочинства в Україні // Право України, 2002. № 4. С. 125.
15. Гражданский процесс / Под общей ред. К. С. Юдельсона. М., 1972. С. 33.
16. Боннер А. Т. Принцип диспозитивности советского гражданского процессуального права. М., 1987. С. 6.
17. Юдельсон К. С. Советский гражданский процесс. М., 1956. С. 31–32.
18. Клейнман А. Ф. Советский гражданский процесс. М., 1954. С. 45.
19. Советский гражданский процесс / Под ред. М. А. Гурвича. М., 1975. С. 16–17.
20. Проблемы наук и гражданского процессуального права / Под ред. В. В. Комарова. Харьков, 2002. С. 150.
21. Тертышников В. И. Гражданский процесс (Курс лекций). Харьков, 2002. С. 14.
22. Цивільний процес України: підручник / За ред. Ю. С. Червоного. К., 2007. 392 с.
23. Цивільний процес України: підручник. Х., 2012. 496 с.
24. Юдельсон К. С. Советский гражданский процесс. М., 1956. С. 31–32.
25. Чечина Н. А. Актуальные проблемы теории и практики гражданского процесса. Л., 1979. С. 52.
26. Советский гражданский процесс / Под ред. М. А. Гурвича. М., 1975. С. 16–17.
27. Цивільний процес: навч. посіб. / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін. / За ред. Ю. В. Білоусова. К., 2006. 293 с.
28. Верховенство права (Доповідь, схвалена Венеціанською Комісією на 86 пленарному засіданні 25–26 березня 2011 року) // Право України, 2011. № 10. С. 168–184.
29. Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України № 7 від 21.02.2013 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/va007600-13/page2> (дата звернення: 29.11.2017).

Drishlyuk V. Principles of implementation of commercial legal proceedings in the light of the judicial reform of 2017

The scientific article deals with the study of the principles of the implementation of commercial legal procedure in economic matters in the light of the latest changes in the commercial procedural legislation. Based on the analysis of the norms of the current commercial procedural legislation of Ukraine, the theory of commercial procedure and civil procedure law, conclusions are drawn about the content of the principles of economic legal proceedings in Ukraine and outlines the problems of applying the rules of commercial procedure legislation in the implementation of these principles. In particular, the problems associated with the implementation of the rule of law in the context of compliance with the norms of European legislation, its relationship with the principle of legality, the principle of the inadmissibility of abuse of procedural rights and other new and previously known principles of commercial litigation.

Keywords: reform, economic procedural legislation, economic legal proceedings, principles.

INTERNATIONAL VISION OF STANDARDIZATION AS A MEANS OF REGULATING ECONOMIC ENTITIES IN TERMS OF INSTABILITY AND GLOBALIZATION

Popovych T.,

Researcher of Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of NALS of Ukraine

Today, standardization as one of the manifestations of socio-economic formation affects the development and state of economic entities. The main factors that directly influence the further development of national standardization are a multi-vector foreign policy aimed at Ukraine's integration into the European Union, membership in the World Trade Organization, cooperation with other countries of the world. The understanding of standardization as organizing active activity in the field of regulation is analyzed. It is indicated by the erroneousness of the verbal translation of the «technical regulation» as an activity, and not an act of regulation. This led to the false understanding that there is a system of technical regulation in Europe along with standardization. It is proposed to build a national standardization system based on requirements based on international experience. There are seven such blocks of requirements.

Keywords: standardization, technical regulation, regulation, acts of legislation, economic activity, elimination of barriers to trade, self-regulation, voluntary and mandatory requirements.